

Kansalaisuus, oikeus ja oikeudettomuus



■ Vuosien 1905–06 poliittiset ja yhteiskunnalliset uudistukset toivat Suomeen yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen ja vaalikelpoisuuteen perustuvan yksikamarisen eduskunnan. Naisten ja miesten poliittiset oikeudet määriteltiin uudella tavalla. Äänioikeuden ja eduskuntauudistuksen satavuotinen historia antaa tilaisuuden miettiä sekä kansalaisten oikeuksia että niiden rajoittamista tai puuttumista eri aikoina ja eri yhteiskunnissa. ”Vaadimme oikeutta!” on teemanumero, jossa suomalaiset historiantutkijat problematisoivat oikeuskysymyksiä useista näkökulmista.

Äänioikeus, sukupuoli ja kansalaisuus olivat esillä kansainvälisessä konferenssissa, jonka Tampereen yliopiston historiatieteen laitos järjesti lokakuussa. Pääpuhujat olivat historiantutkijoita Uudesta Seelannista, Australiasta, Suomesta ja Norjasta eli maista, jotka laajensivat naisten poliittisia oikeuksia ennen ensimmäistä maailmansotaa. Ensimmäinen maa, jossa naisten poliittiset oikeudet laajenivat, oli Uusi-Seelanti, joka antoi naisille äänioikeuden 1893. Australiassa naiset saivat äänioikeuden lisäksi myös vaalikelpoisuuden 1902. Vuonna 1906 olivat vuorossa suomalaiset naiset, jotka saivat sekä äänioikeuden että vaalikelpoisuuden ensimmäisinä Euroopassa. Norjassa naisten oikeudet toteutuivat vaiheittain: osa naisis-

ta sai valtiollisen äänioikeuden 1907 ja vuonna 1913 yleinen äänioikeus ulotettiin koskemaan kaikkia naisia.

Suomen ensimmäisyydestä on usein keskusteltu kilpaurheilun hengessä ja varhaisista poliittisista oikeuksista on helposti vedetty pitkiä linjoja nykypäivän tasa-arvopolitiikkaan. Tampereen konferenssi samoin kuin monet muualla esitetyt kriittiset puheenvuorot osoittavat, että historioitsijoiden on syytä tarkastella ilmiöitä asiayhteyksissään. Äänioikeus ja vaalikelpoisuus eivät aina ja kaikkialla ole samanlaisia asioita, eikä niitä voi aina edes kovin helposti verrata. Australiassa valkoiset naiset saivat vaalikelpoisuuden, mutta eivät lähinnä vaalijärjestelmän takia onnistuneet pääsemään parlamenttiin. Naisten oikeuksien laajentamisen ja poliittisten oikeuksien individualisoinnin maksumiehiksi joutuivat alkupe-
räisväestön miehet, joilla oli aiemmin ollut maanomistukseen perustuvia poliittisia oikeuksia. Valtiokansalaisuudessa neuvoteltiin uusia asemia eivätkä oikeudet laajentuneet ja yleistyneet lineaarisesti.

Suomalaiset korostavat mielellään äänioikeusuudistuksen ja eduskuntauudistuksen demokraattisuutta. Tämä on täysin oikeutettua, koska eduskuntauudistus teki kertaheitolla valtiokansalaisia laajoista oikeudettomien alamaisten joukoista, sekä miehistä

että naisista. Eduskuntavaaleissa ehdolle asettuneet naiset onnistuivat hankkimaan itselleen 19 paikkaa lainsäätäjien riveistä. Miina Sillanpää, Alexandra Gripenberg, Hilja Pärssinen, Lucina Hagman, Anni Huotari, Dagmar Neovius ja 13 muuta naista tekivät historiaa. Lisäksi historiaa tekivät kaikki työväenliikkeen kannattajat, jotka äänestivät eduskuntaan 80 sosiaalidemokraattia. Juuri hankittuja poliittisia oikeuksiaan käyttivät emännät ja piijat, isännät ja työmiehet. Silti suomalainenkin uudistus tuotti ulossulkemisia, joista osa jatkui hyvin pitkään. Korkealle asetettu ikäraja – 24 vuotta – rajoitti etenkin työväestön poliittista toimintaa, koska valtaosa nopeasti kasvaneesta työväestöstä oli nuoria. Äänioikeusikärajan ylittävästikin yllättävän monet jäivät vaille poliittisia oikeuksia. Tässä numerossa Minna Harjulan artikkeli käsittelee niitä, jotka eivät päässeet osallisiksi yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta.

Teemanumeron tavoitteena on ulottaa tutkimuskeskustelua poliittisten oikeuksien lisäksi sosiaaliin, taloudellisiin ja juridisiin oikeuksiin. Alkuvuodesta esitettyyn kirjoituspöytäkirjaan vastasivat etenkin naistutkijat ja vähemmistöjen tutkijat. Anu Pylkkäsen ja Heini Hakosalon artikkelit käsittelevät kahden keskeistä kysymystä naisten oikeuksista: naisten asemaa maataloudessa ja naisten oikeutta akateemisiin opintoihin. Kaisa Hut-

tusen artikkeli kuluttajapolitiikasta ja kuluttajien oikeuksien historiasta suuntaa keskustelua arjen politiikkaan ja kuluttajien jokapäiväisen toiminnan poliittisuuteen. Jyrki Loima ja Satu Matikainen käsittelevät vähemmistöjen oikeuksia ensimmäisen maailmansodan jälkimainingeissa. Loiman artikkeli osoittaa, millä tavalla nuori kansallismielinen Suomi ratkaisi venäläiseen maanomistukseen liittyviä kysymyksiä, ja Matikainen tarkastelee kansallisten vähemmistöjen ja vähemmistöoikeuksien määrittelyä maailmansotien välisessä Euroopassa. Oikeuksiin ja oikeudettomuuksiin liittyy myös Jan Löfströmin artikkeli, jossa hän pohtii symbolisten hyvitysten sisältämiä ulossulkemisia. Keiden puolesta paavit tai pääministerit esittävät pahoittelunsa ja keiden nimissä he puhuvat?

*

Historiallisen Aikakauskirjan toimituskunnan kokoonpano muuttuu, kun pitkään lehteä toimittaneen Kimmo Rentolan tilalle toimittajaksi tulee dosentti Juhana Aunesluoma. Toivotan Aunesluoman tervetulleeksi lehden toimitukseen. Samalla kiitän Rentolaa korvaamattomasta työpanoksesta lehden toimituksessa ja toivotan hänelle onnea uudessa virassaan Turun yliopiston poliittisen historian professorina.

Pirjo Markkola
pirjo.markkola@uta.fi